

Myron Kapral

Ulica Ruska we Lwowie w XVI wieku: topografia, mieszkańcy, instytucje

I. Topografia ulicy Ruskiej. II. Właściciele nieruchomości. III. Zmiany własności i migracje. IV. Skład zawodowy mieszkańców. V. Szlachta na ulicy Ruskiej. VI. Wnioski

I. Topografia ulicy Ruskiej

Ulica Ruska¹ była usytuowana w południowo-wschodniej części nowego magdeburgskiego miasta Lwowa. Od połowy XIV wieku władze miejskie zezwalały Rusinom (Ukraińcom)² na zamieszkiwanie w centrum miasta tylko w jednym kwartale — tzw. ruskim. Poza nim ludność ruska posiadała jeszcze nieruchomość na placu rynkowym, na ulicy Bogatych Kramów. W księgach miejskich z początku XV wieku wpisy o Rusinach zapisywano w odrębnej pozycji (*Rutheni*), najprawdopodobniej z tego względu, aby pokazać odrębność ich osadnictwa w mieście³. W 1414 r. spotykamy już nazwę „ulica Solarzy” (*platea Salsatorum*)⁴, przy której zamieszkiwała ludność ruska. Później ostatecznie utrwaliła się jednak inna nazwa — ulica Ruska lub ulica Rusinów (*platea Ruthenorum*). Pierwszą wzmiankę o tej nazwie spotykamy w księdze radzieckiej z 1471 r.⁵

Ulicę Ruską w średniowieczu i czasach nowożytnych należałoby właściwie nazywać kwartałem, który składał się z kilku ulic całkowicie zabudowanych domami⁶. W XIX wieku

¹ Więcej o topografii i socjotopografii ulicy Ruskiej i generalnie śródmieścia Lwowa w XVI wieku zob.: M. Kapral, *Własniki nieruchomości średnio-wschodniego Lwowa 30–40-tych lat XVI wieku w świetle ksiąg sądowych (socjotopograficzny aspekt)*, „Записки Наукового товариства імені Шевченка”. Праці Історико-філософської секції, t. 233, 1997, s. 148–181; tenże, *Соціотопографія львівського середмістя середини XVI ст.*, „Дрогобицький краєзнавчий збірник”, t. 5, 2001, s. 59–72; tenże, *Українська громада на вулиці Руській Львова 1550–1565 рр.*, „Вісник Львівського університету. Серія історична”, t. 37, cz. 1, 2002, s. 145–160.

² O dwóch nazwach jednego narodu zob.: J. Isajewicz, *Rusini a Ukraińcy: dwa etapy rozwoju jednego narodu*, [w:] *Christianitas et cultura Europae. Księga jubileuszowa profesora Jerzego Kłoczowskiego*, cz. 1, red. H. Łapski, Lublin 1998, s. 443–446. W tekstach spotykamy różne nazwy etnonimu: „Ruś” (zbiornicze określenie), „Rusini”, „Rusycze”, „Russy”, „Rossy”, „naród ruski” oraz inne.

³ *Księga przychodów i rozchodów miasta (1404–1414)*, wyd. A. Czołowski, Lwów 1896, s. 15, 37, 60, 76, 109.

⁴ *Księga przychodów i rozchodów miasta (1414–1426)*, wyd. A. Czołowski, Lwów 1905, s. 30.

⁵ І. Крип'якевич, *Львівська Русь в першій половині XVI ст.: Дослідження і матеріали*, [w:] *Львівські історичні праці. Джерела*, t. 2, Львів 1994, s. 107. Niektórzy autorzy przyjmują datę 1470 i 1472, por.: Г. Кос, *Українська ділянка середньовічного Львова (До питання історії будівництва та архітектури XV–XIX ст.)*, „Україна в минулому”, t. 5, 1994, s. 66; A. Janeczek, *Ulice etniczne w miastach Rusi Czerwonej w XIV–XVI wieku*, „Кв.НKM”, R. XLVII, nr 1–2, 1999, s. 136; Б. Мельник, *Довідник перейменувань вулиць та площ Львова*, Львів 2001, s. 53.

⁶ Б. Мельник, *Довідник перейменувань...*, s. 118; R. Zubyk, *Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624–1635*, Lwów 1930, s. 182.

z kwartału tego wyłoniły się właściwa ulica Ruska oraz ulice Ruska Boczna, Zacerkiewna, Ruska Mała i inne. Podobna sytuacja topograficzna istniała we Lwowie w getcie żydowskim i w kwartale ormiańskim.

Dzielnica ruska ograniczona była ulicą Żydowską (od strony południowej) i kościołem dominikanów (od północy) oraz pierzeją kamienic rynkowych (od zachodu) i murami miasta (od wschodu)⁷. Centrum religijnym i kulturalnym tego kwartału była cerkiew Wniebowzięcia NMP, położona w pobliżu murów miejskich. Informacje o jej istnieniu pochodzą z końca XI–początku XV wieku⁸.

W źródłach z początku XV wieku zapisano na ulicy Ruskiej tylko 13 właścicieli budynków lub parcel⁹. W ciągu następnego stulecia społeczność ruska w centrum miasta wzrosła ekonomicznie i liczbowo. Z zachowanych rejestrów szosu wynika, że już od lat trzydziestych i czterdziestych XVI wieku Rusini płacili podatek od 28 działek¹⁰. Interesujący jest fakt, że parcele na ulicy Ruskiej w większości miały inne rozmiary niż w katolickich kwartałach miasta. Dominowały tu działki, których powierzchnię określano jako 3/16 gruntu i 3/8 gruntu¹¹, podczas gdy na ulicach katolickich większość stanowiły parcele o wielkości 1/2 gruntu, 1 grunt, 1,5 gruntu etc. Nazwę „grunt” jako jednostkę otaksowania nieruchomości stosowano we Lwowie od momentu lokacji do końca XVI wieku. Z badań Romana Zubyka wiadomo, że 1 grunt (*area*) we Lwowie był większy niż w Krakowie i liczył od 9¼ do 10¼ ara, czyli około 1 tys. m². Na terenie oddalonym od centrum grunt obejmował większy obszar, co rekompensowało mniej dogodne położenie. Być może taka różnica w rozmiarach działek jest świadectwem starego ruskiego systemu rozplanowania¹². Oprócz kwartału ruskiego podobne wymiary parcel istniały w sąsiedniej części miasta — na ulicy Ormiańskiej.

W okresie od lat sześćdziesiątych do początku lat osiemdziesiątych XVI wieku na ulicy Ruskiej, według rejestrów szosu, zarejestrowano mniej działek (23) niż w latach 1530–1540, gdy było ich 28¹³. Fakt ten wskazuje na zmniejszenie obszaru, który zajmowała ulica Ruska. W latach 1530–1540 trzy kamienice — Ormianina Szostka, Niemca Grosmana i Polaka Sosny były jeszcze rejestrowane w ramach ulicy Ruskiej, ale od drugiej połowy XVI wieku budynki te znalazły się już w spisach placu rynkowego¹⁴. Kamienice te stały na granicy Rynku i ulicy Ruskiej, stąd pisarze miejscy mogli mylić się przy ustalaniu ich przynależności. Podobna sytuacja miała miejsce

⁷ І. Крип'якевич, *Львівська Русь...*, s. 16.

⁸ Historia budowy i przebudowy cerkwi Wniebowzięcia NMP i zespołu architektonicznego wokół niego (kaplica i dzwonnica) była badana, por. И. Шараневич, *Исторический очерк о Ставропигийской церкви Успения Пресвятой Богородицы во Львове*, [w:] *Юбилейное издание в память 300-летнего основания Львовского Ставропигийского братства*, Львов 1886, s. 1–20; В. Вуйцик, *Ансамбль Успенського братства: реставрація та обнови // Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні. Доповіді та повідомлення наукової конференції 4–5 квітня 1996 року*, Львів 1996, s. 23–31 (tu szersza literatura o cerkwi Wniebowzięcia NMP we Lwowie).

⁹ І. Крип'якевич, *Львівська Русь...*, s. 16.

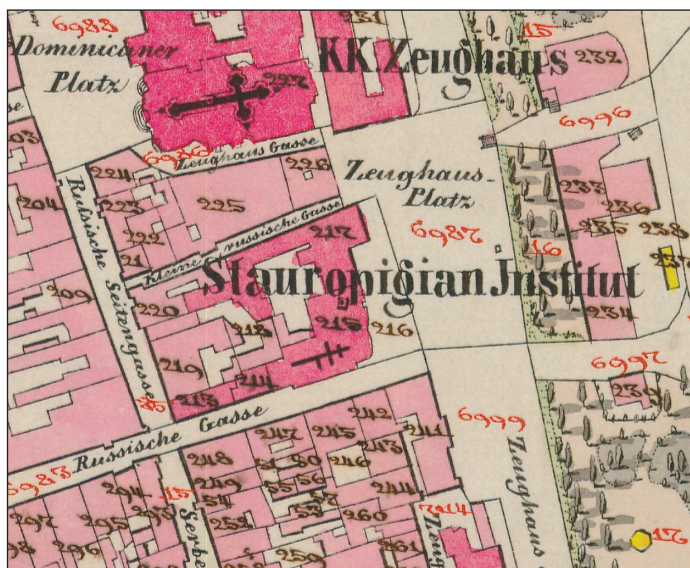
¹⁰ М. Капраль, *Власники нерухомости...*, s. 154; I. Kripjakewicz pisze o 30 domach na ulicy Ruskiej w pierwszej połowie XVI w. (I. Крип'якевич, *Львівська Русь...*, s. 17), ale nie wspomina rejestrów szosu z 27 budynkami (bez domu popa), cytując tylko akta radzieckie, w których części budynków (oficyny lub inne przybudówki) mogły być określone jako odrębne domy.

¹¹ O „gruncie” jako jednostce otaksowania nieruchomości, zob. R. Zubyk, *Gospodarka finansowa miasta Lwowa...*, s. 176–177.

¹² Szczegółowo problem planowania centrum średniowiecznego miasta przedstawiają: Р. Могитич, *Яким був стольний Львів. До справи суперечки про львівське будівництво XIII–XIV ст.*, „Дзвін”, nr 6, 1991, s. 128–135; tenże, *Планувальна структура львівського середмістя і проблеми його датування*, „Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка”, t. 227, 1994, s. 279–288.

¹³ Центральний державний історичний архів України у Львові (dalej cyt.: CDIAUL), font. 52, opis 2, sprawa 770, k. 8–8v (1569 r.), 22v–23v (1570 r.).

¹⁴ Tamże, f. 52, op. 2, spr. 18, s. 1002; spr. 770, k. 16v.

Ryc. 1. Ulica Ruska we Lwowie. Fragment mapy katastralnej z 1849 r., [w:] *Ukrainian Historic Towns Atlas*, t. 1: Lviv, red. M. Kapral, Lviv 2013, mapa nr 13

Fig. 1. Ruska Street in Lviv. A fragment of a cadastral map from 1849, [in:] *Ukrainian Historic Towns Atlas*, vol. 1: Lviv, ed. M. Kapral, Lviv 2013, map no. 13

także przy dokładnym wytyczeniu kwartału ruskiego i ormiańskiego. Wielu kupców ormiańskich starało się w tym czasie kupić na ulicy Ruskiej kamienice, które graniczyły z ich dzielnicą. W źródłach położenie tych budynków często oznaczano w różny sposób — albo na ulicy Ruskiej albo Ormiańskiej, jak w przypadku kamienicy Donowaka lub rodziny Juchnowiczów¹⁵.

Wielki pożar w 1571 r., który zniszczył ulice we wschodniej części miasta — Ruską, Zerwańską, Żydowską i Ormiańską¹⁶, częściowo wpłynął na zmianę układu działek w dzielnicy ruskiej. Zaczęto budować więcej domów z kamienia. Kilka parcel pozostało po pożarze niezabudowanych¹⁷, zaś kilka domów usytuowanych w tylnym trakcie wzniesiono z drewna, co było wbrew przepisom ustanowionym przez radę miejską¹⁸. Już w 1527 r., po wielkim pożarze rajcy zakazali budowy w centrum miasta domów z drewnianymi gankami i innymi przybudówkami¹⁹. Po pożarze z 1571 r. społeczność żydowska, sprzeciwiając się nowej regulacji władz miejskich w sprawie budowy, uzyskała przywilej królewski z pozwoleniem tymczasowej budowy drewnianych budynków. Gmina ormiańska w 1574 r. otrzymała pozwolenie na zakup ogrodów na przedmieściach, aby przenieść tam z centrum łatwopalne stajnie²⁰ i składy towarów²¹.

¹⁵ Tamże, spr. 11, k. 1222; spr. 770, k. 8.

¹⁶ D. Zubrzycki, *Kronika miasta Lwowa*, Lwów 1844, s. 194.

¹⁷ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 16, k. 209 (spalony w 1574 roku dom kuśnierza Oleksa), k. 1414–1415 (dom Seńki Łuckiego w 1576 r.).

¹⁸ Tamże, spr. 12, k. 631 (drewniany dom Iwana Steckowicza); spr. 18, k. 1180 (dom Leska Maleckiego).

¹⁹ *Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст. Збірник документів*, t. 1, wyd. M. Капраль, Львів 1998, s. 207–208.

²⁰ Przed pożarem w 1563 r. jest wzmianka o dwóch stajniach przy domu Omeljanowskich — jedna na dwa konie, druga — na cztery, CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 13, k. 774–775.

²¹ *Привілеї національних громад міста Львова XIV–XVIII ст. Збірник документів*, t. 2, wyd. M. Капраль, Львів 2000, s. 320–222, 441.

W aktach radzieckich znajdujemy kilka zezwoleń na budowę lub przebudowę budynków dla Rusinów mieszkających w mieście. W 1560 r. rajcy oraz ławnicy oglądali dom zmarłego mieszczanina — krawca Seńki i uznali jego stan za wadliwy. Przeciwno temu protestował Waśko Kuryłowicz, który był właścicielem części domu i nie mógł inwestować w jego przebudowę²². W 1576 r. Seńko Łucki, mieszczanin lwowski, przy poręczeniu Chomy Babicza, został zobowiązany do odbudowy spalonego domu na ulicy Ruskiej²³. W 1577 r. rada miejska interweniowała, gdy Waśko Teniowicz wznosił przybudówkę drewnianą ze schodami kamiennymi poza granicami dzielnicy ruskiej²⁴.

Właściciele parcel zwracali się do rady miejskiej z interwencją lub prośbą o pośrednictwo, gdy istniała konieczność rozstrzygnięcia sporów lub konfliktów w stosunkach między sąsiadami. 17 czerwca 1560 r. sąsiedzi mieszkający przy ulicy Ruskiej — Dymitr czapnik i Mikołaj Puhacz, podpisali umowę na budowę murów ogniowych lub przegród pomiędzy domami na dachu. Zgodnie z umową Dymitr czapnik musiał zbudować dwa „brandmury”. W zamian Mikołaj Puhacz zgodził się zapłacić znaczną kwotę 140 zł²⁵. W 1562 r. Iwan Babicz zobowiązał się wybudować mur między swoim domem przy ulicy Ruskiej a domem stanowiącym własność Żyda Józefa, syna Samsona, przy ulicy Żydowskiej²⁶.

Żaden z budynków z tego czasu nie przetrwał w swojej pierwotnej formie, dlatego też nie możemy dokładnie odtworzyć ich układu wewnętrznego. Kilka dokumentów o podziale kamienic pozwala nam jednak zajrzeć do wnętrza mieszczkańskiego domu z drugiej połowy XVI wieku. Zachowały się informacje o kamienicy braci Dymitra i Iwana Krasowskich, która położona była przy ulicy Ruskiej w pobliżu kwartału ormiańskiego²⁷. W 1574 r., po śmierci ojca, Damiana Krasowskiego, wspomniani bracia oraz cztery siostry z mężami podzielili budynek według liczby spadkobierców na sześć części²⁸. Młodszemu bratu Iwanowi wydzielono górną, tylną część budynku nad małym dachem (*supra minorem testudinem*) z dwoma pokojami (*camminatam cum [...] atrio*), a także połowę wielkiego pomieszczenia we frontowej części domu (*in palacio ante principalem testudinem*), gdzie chciał on umieścić magazyn towarów oraz stajnię dla koni. Druga część dużej sali we frontowym domu została przydzielona siostrze Anastazji z mężem Konradem z Ostroga. Dymitrowi Krasowskiemu przyznano pokój na tyłach domu lub oficynę (*posticum*) oraz drugą część stajni. Paweł Maliszkowicz, kupiec z Ostroga i jego żona Poluchna otrzymali opalany pokój (*hypocaustum*) z widokiem na ulicę Ruską, połowę kuchni w pobliżu tego pokoju oraz pół drewnianej stajni. Kolejna część nieruchomości — opalane dwa pokoje w domu wraz z piwnicą (*celarium*) i pół kuchni — przypadła Stećkowi Morochoowskiemu, mieszczaninowi lwowskiemu, i jego żonie Annie. Ostatnią, szóstą część, otrzymał Iwaszko Iljaszewicz z Krasnegostawu wraz z żoną Parachną. Były to dwa opalane pokoje (*caminata supra maius hypocaustum conflagrata cum atrio*) na tyłach budynku, z piwnicą pod daszkiem, i połowa drewnianej stajni. Jednak Iwaszko przekazał swoją część szwagrowi, Dymitrowi Krasowskiemu²⁹. Z opisu tego można odczytać rozmieszczenie i przeznaczenie użytkowe dziewięciu pokoi, dwóch stajni, piwnic i kuchni w zwykłej dwupiętrowej kamienicy, stojącej przy ulicy Ruskiej w drugiej połowie XVI wieku.

²² CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 13, k. 6–7.

²³ Tamże, spr. 16, k. 1414–1415.

²⁴ Tamże, spr. 17, k. 209–210.

²⁵ Tamże, spr. 13, k. 5–6.

²⁶ Tamże, k. 659.

²⁷ H. Kos i R. Fedyna lokalizują kamienicę Krasowskich na dzisiejszej ulicy Iwana Fedorowa, dom nr 8, Г. Кос, Р. Федина, *Вулиця Руська у Львові*, Львів 1989, s. 11.

²⁸ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 16, k. 89–91; zob. M. Kapral, *Актові матеріали до біографії Івана Кравоського за 1574–1619 рр.*, „Україна в минулому”, t. 4, 1993, s. 95–97.

²⁹ Dymitr Krasowski w rejestrach szosu jest wzmiankowany, jako jedyny właściciel budynku, choć (jak widać z podziału domu) był tylko współwłaścicielem.

II. Właściciele nieruchomości

Właściciele kamienic w XVI wieku na ulicy Ruskiej byli w większości Rusinami. Spośród 23 obiektów wymienionych w rejestrze szosu w 1569 r. należało do nich aż 20 (tab. 1). Trzy domy należały do ormiańskich rodzin Donowaków, Awedykowiczów oraz Kiwerowiczów³⁰. Przez ćwierć wieku, do 1583 r., Ormianie nie zwiększyli swojej własności przy tej ulicy, zaś trzy budynki przeszły do rąk kupców greckich — fundatora słynnej wieży cerkwi Wniebowzięcia NMP, Konstantego Korniakta, oraz Sawy Fedorowicza i Marka Langisza (Langi). Większość kupców greckich, którzy w tym czasie osiedlili się we Lwowie, łatwo przenikała w krąg społeczności ruskiej, nie tylko z powodu wiary prawosławnej i relacji społecznych (Sawa Fedorowicz został zięciem Myśka krawca, a Mark Langisz — Waški Kuryłowicza), ale również ze względu na podległość greckich przybyszów i ruskiej ludności tym samym prawom³¹.

Domy na ulicy Ruskiej przejmowały także polskie lub niemieckie rodziny kupieckie, między innymi Gutteterów, Scholzów i Alembeków, które udzielały kupcom ruskim kredytu pieniężnego zabezpieczonego na nieruchomościach. W wielu sytuacjach kupcy spłacali swoje długi³². W przypadku jednak, gdy część lub cała kamienica przechodziła na własność Polaków lub Niemców, nowi właściciele zwykle wycofywali się z własności na rzecz lwowskich Rusinów. Mieszczanin lwowski Sebald Alembek i jego spadkobiercy posiadali od 1570 r. kamienicę przy ulicy Ruskiej za dług Mikołaja czapnika, którego dług spłacił w 1578 r. Iwan Bildaha, przyszły przywódca słynnego Bractwa Staupogialnego, mieszkający w tej kamienicy wiele lat³³. Wolfgang Szolz, protoplasta patryjuszowskiej rodziny Szolzów-Wolfowiczów³⁴, kupił w 1558 r. od kilku spadkobierców biskupa Makaria Tuczapskiego jego dom, który następnie sprzedał za 900 zł Dymitrowi czapnikowi³⁵.

Bogaci kupcy i patryjuszowie z Krakowa — Gutteterowie prowadzili aktywną politykę kredytową we Lwowie, w tym i wśród Rusinów. Ze względu na sporne roszczenia w latach pięćdziesiątych i siedemdziesiątych XVI wieku dążyli do przejęcia kilku kamienic przy ulicy Ruskiej. Jerzy Gutteter pozwał do sądu Seńka krawca za długi ciężące na kamienicy, w wysokości 200 zł (1557 r.), i Konstantego za dług w wysokości 325 zł (1575 r.). Stanisław Gutteter w 1554 r. domagał się części budynku Waški Kybalki, obciążonego sumą 500 zł, którą potem spłacił Dawid Rusin, w tym czasie najbogatszy kupiec w społeczności ruskiej³⁶. W 1582 r. Iwan Minec (Minec), pożyczając od Kaspra Guttetera 320 zł, zabezpieczył tę sumę na niedawno kupionej kamienicy Iwana kuśnierza³⁷. W podobny sposób egzekwowali długi i ponownie kredytowali Rusinów pod zastaw nieruchomości przy ulicy Ruskiej Mikołaj Koszła, rajca z Krakowa, Hieronim Zapała, rajca ze Lwowa, Freder Szmalc z Krakowa oraz inni bogaci wierzyciele³⁸.

³⁰ I. Крип'якевич, *Львівська Русь...*, s. 17.

³¹ W 1584 r. Jani Afendyk otrzymał prawo miejskie „za obyczajem innych mieszczan ruskich” (*iuxta alios cives Ruthenos*), CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 648, k. 113; *Album civium Leopoliensium. Rejestry przyjęć do prawa miejskiego we Lwowie 1388–1783*, t. 1, wyd. A. Janeczek, Poznań–Warszawa 2005, s. 185 (nr 3049). W 1588 r. Emanuel Arsan z wyspy Chios przyjął prawo miejskie Lwowa za pośrednictwem wójta oraz dwóch przedstawicieli gminy ruskiej, Dymitra Krasowskiego i Iwana Diaka, „za obyczajem innych mieszczan ruskiego obrządku”, CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 648, k. 158; *Album civium Leopoliensium...*, s. 196 (nr 3173).

³² Zob. np. wystawiony w 1586 r. kwit dłużny Iwana Krasowskiego na sumę 400 zł dla kupca z Krakowa, Jana Krupki, M. Капраль, *Актові матеріалу...*, s. 99.

³³ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 770, k. 73v (szos 1570 r.), 288 (szos 1578 r.).

³⁴ W. Łoziński, *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI–XVII wieku*, Lwów 1892, s. 69–70.

³⁵ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 12, k. 900, 907.

³⁶ Tamże, k. 382.

³⁷ Tamże, spr. 18, k. 852.

³⁸ O handlowych związkach lwowskich oraz krakowskich kupców zob. Z. Noga, *Elita Krakowa i jej związki z miastami Górnych Węgier i ze Lwowem w XVI wieku*, [w:] *Miasta i mieszczaństwo w Europie Środkowej*

W większości przypadków rejestry szosu nie uwzględniały dzierżawców lub komorników, mieszkających w kamienicach. Wyjątkami byli Żydzi³⁹, którzy zajmowali kwartał sąsiadujący z Rusinami. W drugiej połowie XVI wieku ich status prawny i ekonomiczny uległ wzmocnieniu w porównaniu do poprzedniego stulecia⁴⁰. Według prawa Żydzi nie mogli być właścicielami kamienic przy ulicy Ruskiej, mimo iż wynajmowali tam mieszkania i płacili szos. Z 1576 r. zachowały się informacje o najeźmie mieszkania przez Żydów Mendla i Michaela w domu Chomy, zięcia Chomy Babicza⁴¹. Po ich odejściu lub śmierci mieszkali w tym budynku w 1583 r. ich spadkobiercy, także Żydzi — Szymon Mendlewicz i jego brata Eljasz. Innym sposobem przejmowania nieruchomości, który Żydzi aktywnie stosowali w XVII–XVIII wieku, były kredyty. Na przykład Iwan Namiestnik (Namiestnikowicz) w 1585 r. pożyczył kwotę 1000 zł od Bernana, zięcia Izaaka Nachmanowicza, sędziego i starszego żydowskiego, obługując sumę na swoich domach przy ulicy Ruskiej.

III. Zmiany własności i migracje

Bardzo rzadko zdarzały się sytuacje, gdy kamienica przy ulicy Ruskiej przechodziła z ojca na syna, pozostając w rodzinie w drugim pokoleniu. Fedor Sribny, który badał ruskie rodziny Lwowa w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku, pisze, że ciągłość własności przy tej ulicy zapewniły sobie tylko rodziny Łuckich, Babiczów, Krasowskich oraz Morochowskich⁴². W drugiej połowie XVI wieku zaznacza się szczególnie żywy ruch w obrocie nieruchomościami w kwartale ruskim. Według rejestrów szosu, spośród 23 budynków i kamienic tylko siedem nie zmieniło właścicieli w latach 1569–1583. Byli nimi: Teniowicz, Krasowski, Gabriel Awedyk Ormianin, pop Choma Babicz, Hryćko Zacharczyz oraz Choma, zięć Babicza. Akta sądu radzieckiego pozwalają wnioskować, że nie tylko całe domy, ale również ich części przechodziły często z rąk do rąk. W przypadku większości kamienic wyłania się obraz wielokrotnej zmiany i przeniesienia własności oraz licznych roszczeń wierzycieli wobec właścicieli budynków lub ich części (tab. 1).

Na przykładzie kamienicy Omeljana, bogatego ruskiego mieszczanina, można prześledzić obrót nieruchomościami przy ulicy Ruskiej. W pierwszej połowie lat czterdziestych XVI wieku przyjął on śluby zakonne w klasztorze św. Onufrego we Lwowie⁴³. W 1544 r. rejestr szosu jako właściciela nieruchomości wymienia jego córkę Omeljanównę. Prawdopodobnie chodzi tu o najstarszą córkę Katarzynę, wdowę po Seńce Tenia. Będąc w trudnej sytuacji finansowej, w 1550 r. pożyczyła ona 48 zł od siostry Anny, żony Józefa kowala z Jaworowa⁴⁴. W 1551 r. Anna oraz Lubka, inna córka Omeljana, która też wyszła za mąż w Jaworowie (za Demka Rusina), razem z mężami oświadczyły w sądzie radzieckim, że przekazały swoje części domu ojca ich siostrze Katarzynie za 60 zł. Pieniądze na ten cel dał im Grzegorz Kołaczek, wójt lwowski, zabezpieczając je na kamienicy Omeljana⁴⁵. Katarzyna zdołała jednak spłacić długi i utrzymała

i Wschodniej do połowy XIX wieku, red. D. Michaluk, K. Mikulski, Toruń 2003, s. 97–112; M. Kapral, *Kontakty patrycjatu krakowskiego i lwowskiego w średniowieczu i w epoce nowożytnej (XV–XVI wiek)*, [w:] *Elita władzy miasta Krakowa i jej związki z miastami Europy w średniowieczu i epoce nowożytnej (do połowy XVII wieku)*, red. Z. Noga, Kraków 2011, s. 201–220.

³⁹ Wyjątkiem był także Wołoch (Polarnik Walachus), który mieszkał w 1576 r. w domu Korniakta na ulicy Ruskiej, płacąc za właściciela podatek szosowy, CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 770, k. 196v, 219, 241v.

⁴⁰ Zob. wielką liczbę przywilejów otrzymanych przez gminę żydowską w tym czasie, *Привілеї національних громад...*, s. 426–441.

⁴¹ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 770, k. 196v.

⁴² Ф. Срібний, *Студії над організацією львівської Ставропігії від кінця XVI ст. до половини XVII ст.*, „Записки Наукового товариства імені Шевченка”, t. 111, 1912, s. 5–6.

⁴³ І. Крип'якевич, *Львівська Русь...*, s. 315.

⁴⁴ Tamże, s. 342.

⁴⁵ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 11, k. 1222.

Tabela 1
Właściciele nieruchomości przy ulicy Ruskiej we Lwowie w latach 1544–1583
(według akt radzieckich i rejestrów szosu)*

Nr	Wielkość parceli w gruntach	Właściciele w 1544 r.	Właściciele w 1569 r.	Właściciele w 1576 r.	Właściciele w 1583 roku	Liczba zmian właścicieli
1	3/8	brak danych	Donowak Ormianin	tenże	brak danych	brak danych
2	3/16	Omeljanówna	Waško Teniowicz	tenże	tenże	2
3	3/16	Krasowski	Krasowski	tenże	tenże	0
4	1/2	Filip	Margarita Filipowa	Margarita Filipowa; Zacharia Ormianin, tłumacz	ci sami	4
5	3/16	Kuryło kuśnierz	Waško Kuryłowicz	Mark Langisz Grek	tenże	1
6	3/16	Popowicz Seńko	Oleksa kuśnierz	Donowak Ormianin	tenże; Sefer zięć Donowaka	1
7	1/2	Maciej Morochowski	Zacharia (Prokop Zachno) tłumacz	Hryčko Duda	Jarosz Sapryczka	6
8	1/2	Mykulczycz Jačko	Jurkowicz Ormianin	Kiwerejowicze Ormianie	ciż	4
9	3/8	Dawid Rusin	Dawid Rusin	Sawa Fedorowicz Grek	tenże	1
10	1/2	Ohas Ormianin	Gabriel Awedyk Ormianin	tenże	tenże	1
11	3/8	Wołos	Maksim Wołosowicz	Jarosz Sapryczka; Iwan Diak	ci sami	2
12	3/16	Iwan Babicz	Choma Babicz	tenże	tenże	0
13		pop**	pop	tenże	brak danych	brak danych
14	3/16	Senica Seńko (?)	Hryčko Zacharczycz	tenże	tenże	1
15	3/16	Kusko krawiec (?)	Iwan kuśnierz	Iwan Minec	tenże	3
16	3/16	Pawlik	Dymitr czapnik	Konstanty Korniakt Grek	tenże	4
17	3/16	Kątny Jačko	Mikołaj czapnik	Hanus Alembek	Iwan Bildaha	3
18	3/16	Choma (?)	Bohdaniec	Myško krawiec	Iwan Strzelbicki	3
19		brak danych	Seńko garbarz	brak danych***	brak danych	1
20	3/16	Waško Łucki	Choma Diak	Hryčko Zacharczycz	Hryčko Zacharczycz; Seńko Babicz	3
21	1/4	Seńko krawiec	Myško krawiec	brak danych	brak danych	6
22	3/16	brak danych	Choma, zięć Babicza	tenże	tenże	0
23	1/2	Kostiowa wdowa	Kostiewicz Tymko	Sawa Fedorowicz Grek	Iwan Namiestnikowicz	3

* Źródło: М. Капраль, *Українська громада на вулиці Руській Львова 1550–1565 р.*, „Вісник Львівського університету. Серія історична”, t. 37, cz. 1, 2002, s. 153.

** Budynek popa występuje w rejestrach szosu dopiero w 1570 r. (CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 770, k. 55v).

*** Ta parcela była włączona do sąsiedniej działki należącej do Myška krawca w 1576 r. (CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 770, k. 196v).

dom w swoich rękach. W 1563 r. dom został podzielony przez sąd radziecki na trzy części: jedną część otrzymała Katarzyna Teniowa, druga część przypadła jej synowi Waśce Teniowiczowi, a trzecia Małgorzacie, córce Katarzyny, która wyszła za mąż za Fedka Gładkiego⁴⁶. W 1577 r. dwoje właścicieli — Waśko i Małgorzata prosiło rajców o wycenę kamienicy w związku z potrzebą naprawy schodów i piwnic. W 1582 r. kamienica Omeljana została otaksowana na 800 zł. Za dług Waśki Teniowicza w wysokości 600 zł, kamienica w dwóch trzecich przeszła na własność dwóch Ormian — Donowaka i Bogdana⁴⁷. Jednak Waśko spłacił szybko swoje zadłużenie i w 1583 r. ponownie jest wzmiankowany jako właściciel kamienicy Omeljanowskiej.

Rejestry przyjęć do prawa miejskiego Lwowa⁴⁸ pozwalają na badanie migracji ludności ruskiej do miasta⁴⁹. W latach 1549–1586 prawo miejskie uzyskało 106 osób. W tej grupie, według Aleksiego Gilewicza, Rusini stanowili około 10%⁵⁰. Mieszczanie Lwowa w większości wywodzili się z mieszkańców miasta (54 osoby), z tego 15 osób urodziło się w mieście, a 39 pochodziło z przedmieść i wsi miejskich. Do Lwowa przenosili się także kramarze i rzemieślnicy z mniejszych miast Rusi Halickiej (województwo ruskie i bełskie): z Przemyśla (5 osób), Jarosławia (5), Szczerca (4), Krasnegostawu (3), Buska (2), Sambora (2) oraz po jednym przedstawicielu z innych 16 miast. W analizowanym okresie prawo miejskie otrzymało także 10 chłopów, którzy w ten sposób zrzucili zależność pańszczyźnianą. Oprócz mieszczan i chłopów, prawo miejskie otrzymał szlachcic — Jacko Rosputyński z miejscowości Słochynie w ziemi przemyskiej, zięć obywatela Lwowa, Łuki Hawryłowicza⁵¹, oraz Adam Myszcowski. W 7 przypadkach nie można określić miejsca pochodzenia osoby, która otrzymała prawo miejskie.

Osoby przyjęte do prawa miasta Lwowa można, według kryterium zawodowego, podzielić w następujący sposób: krawcy (14 osób), kupcy i kramarze (12), garbarze (9), kuśnierze (5), grzebiernicy (7), powroźnicy (4), piekarze (3), woźnice (3), siodlarze (1), rybacy (1), młynarze (1). W 39 przypadkach nie można było ustalić ich profesji. Można jednak stwierdzić, że w przypadkach, gdy nie wskazano w zapisach na zgodę „do wykonania rzemiosła” na żądanie starszych cechowych Lwowa, imigranci zajmowali się działalnością handlową.

Bogaci ruscy kupcy osiadali głównie przy ulicy Ruskiej, w samym centrum miasta, natomiast drobni kramarze i rzemieślnicy, mimo iż otrzymywali prawo miejskie, zamieszkiwali na przedmieściach. Wzbogaciwszy się, niektórzy z nich przenosili się na ulicę Ruską, otrzymując dostęp do ruskiej elity. W ten sposób przeprowadzili się Iwan i Jurij Rohatyńcy — słynne postaci bractwa Wniebowzięcia NMP we Lwowie. W końcu lat siedemdziesiątych XVI wieku kupili oni dom na przedmieściu Lwowa, w pobliżu Zboisk, a w 1586 r. przesiedlili się do miasta, kupiwszy dom przy ulicy Ruskiej z pomocą pieniężną bractwa⁵². Dopiero w 1588 r. bracia Rohatyńcy zostali przyjęci do prawa miejskiego Lwowa⁵³.

⁴⁶ Tamże, spr. 13, k. 774–775.

⁴⁷ Tamże, spr. 18, k. 775–776.

⁴⁸ Tamże, spr. 648 (1572–1604); spr. 705 (1549–1571)

⁴⁹ A. Gilewicz, *Przyjęcia do prawa miejskiego we Lwowie w latach 1405–1604*, [w:] *Studia z historii społecznej i gospodarczej, poświęcone prof. Fr. Bujakowi*, Lwów 1931, s. 375–414. Informacje zaczerpnięte z tych rejestrów wymagają krytycznej analizy, gdyż źródło to pozwala jedynie na ukazanie ogólnych tendencji migracji i struktury zawodowej nowych mieszkańców miasta. Zapisy przyjęć do prawa miejskiego nie są wyczerpującym źródłem do badań migracji, gdyż nie każdy mieszczanin Lwowa rejestrował swoją obecność w mieście jako pełny obywatel. Tak więc spośród właścicieli domów przy ulicy Ruskiej w latach 1549–1586 jako nowych obywateli zapisano zaledwie 16 osób, choć kamienic i budynków na ulicy było 23 (statystyka ta nie bierze pod uwagę częstych zmian własności).

⁵⁰ A. Gilewicz, *Przyjęcia do prawa miejskiego...*, s. 411.

⁵¹ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 648, k. 38.

⁵² M. Капраль, *Брати Рогатинці — старійшини Львівського Успенського братства*, „Україна в минулому”, t. 2, 1992, s. 51, 55–56.

⁵³ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 648, k. 157.

IV. Skład zawodowy mieszkańców

Wśród mieszkańców ulicy Ruskiej — podobnie jak we lwowskim mieszczaństwie w ogóle, a zwłaszcza w społeczności żydowskiej i ormiańskiej — dominowali przedstawiciele zawodów kupieckich. Dobra sytuacja gospodarcza Rzeczypospolitej w XVI wieku stworzyła korzystne warunki dla rozwoju handlu między krajami wschodnimi a Zachodem⁵⁴. W 1569 r. pośród 23 właścicieli budynków murowanych (w tym Ormian) przy ulicy Ruskiej, 15 osób zajmowało się handlem, sześć trudniło się rzemiosłem (po dwóch czapników i kuśnierzy, garbarz i krawiec). Poza tym Ormianin z ulicy Ruskiej pełnił funkcję tłumacza, urzędnika miejskiego, a jeden dom posiadał pop. W 1583 r. wśród właścicieli kamienic nie ma już żadnego rzemieślnika, wszyscy bowiem zajmowali się handlem.

Najbogatszymi kupcami, którzy mieszkali przy ulicy Ruskiej, byli Ormianie i Grecy. Według rejestrów podatkowych szosu w latach 1569–1583 największy kapitał zadeklarowali Gabriel Awedyk (100 grzywien), Donowak (54 grzywny), Sawa Fedorowicz (40 grzywien)⁵⁵. W testamencie Sawy zapisano jego ruchomości o wartości 4580 zł⁵⁶. Suma ta nie jest kompletna, gdyż nie uwzględnia towarów niesprzedanych, znajdujących się w rękach jego faktorów w różnych miejscach, na przykład w Warszawie, o wartości 1822 zł. Sawa (oprócz domu przy ulicy Ruskiej) posiadał też dwa domy i trzy ogrody na Górze Kaleczej, na przedmieściu halickim⁵⁷.

Niewątpliwie wielki majątek posiadał celnik województwa ruskiego, Grek Konstanty Korniakt, który lokował kapitał nie tylko w nieruchomości we Lwowie, w cenne budowle reprezentacyjne (renesansowy pałac na rynku), ale i w dobra ziemskie⁵⁸. Ufundował też wieżę cerkwi Wniebowzięcia NMP i dzwon dla tej cerkwi.

Wśród kupców ruskich najbogatszymi byli Dawid Rusin (40 grzywien kapitału), Damian Krasowski (25 grzywien) i Aleksy kuśnierz (20 grzywien), ale ich majątek nie dorównywał bogactwu kupców ormiańskich oraz greckich. Największa inwestycja prywatna kupca Dawida Rusina — budowa dzwonnicy cerkwi w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XVI w. — nie powiodła się ze względu na pęknięcia w fundamencie wieży⁵⁹. Cerkiew Wniebowzięcia NMP przy ulicy Ruskiej została wzniesiona w latach 1557–1559 przy wsparciu całej społeczności ruskiej we Lwowie, ale również dzięki pomocy materialnej hospodara Mołdawskiego, Aleksandra Lăpușeanu. Po jej zniszczeniu przez pożar w 1571 r. bractwo prawosławne cerkwi rozpoczęło w 1591 r. budowę nowej dużej cerkwi, która została konsekrowana w 1630 r.⁶⁰

Wśród rzemieślników w dzielnicy ruskiej najbardziej znaczącą postacią w latach 1550–1585 był Dymitr czapnik. Zapisy w księgach radzieckich dokumentują jego aktywność w obrocie nieruchomościami usytuowanymi przy ulicy Ruskiej oraz w innych częściach miasta. Jako zięć

⁵⁴ W sprawie handlu Lwowa i kupców lwowskich w średniowieczu i epoce nowożytnej zob. S. Kutrzeba, *Handel Polski ze Wschodem w wiekach średnich*, Kraków 1903; L. Charewiczowa, *Handel średniowiecznego Lwowa*, Lwów 1925; E. Nadel-Golobić, *Armenian and Jews in medieval Lvov. Their role in oriental trade 1400–1600*, „Cahiers du Monde russe et soviétique”, nr 3–4, 1979, s. 345–388.

⁵⁵ Sumę otaksowanego kapitału wskazywali sami płatnicy podatku (S. Kutrzeba, *Szos we Lwowie w początkach XV wieku*, „Przewodnik Naukowy i Literacki”, R. XXVIII, 1900, s. 404), ale nie zawsze informacje te były wiarogodne; można zauważyć tendencję do zaniżania wartości majątku.

⁵⁶ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 18, k. 953–959.

⁵⁷ Tamże, spr. 17, k. 640, 879, 922.

⁵⁸ O Konstantym Korniaście zob. [К. Мерунович], *Константин Корнякт*, „Временник Института Ставропигийского с месяцесловом на год простой 1867”, [1866], s. 60–66; W. Łoziński, *Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie...*, s. 315–318; Ф. Срібний, *Студії над організацією львівської Ставропигії від кінця XVI ст. до половини XVII ст.*, „Записки Наукового товариства імені Шевченка”, t. 114, 1913, s. 44–56; W. Urban, *Korniakt Konstanty (ok. 1520–1603)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIV/1, Wrocław 1969, s. 82–83.

⁵⁹ D. Zubrzycki, *Kronika miasta Lwowa...*, s. 192.

⁶⁰ И. Шараневич, *Исторический очерк...*, s. 1.

kupca lwowskiego Pawlika odziedziczył po nim kamienicę i kupił część domu biskupa Makarja Tuczapkiego. Wszedł w ten sposób w posiadanie dwóch domów przy ulicy Ruskiej⁶¹. Na jego majątek w różnych latach składały się również domy i ogrody na przedmieściu krakowskim, „U źródła królewskiego”, na przedmieściu halickim, na osiedlu zwanym „Psi Rynek”⁶² i we wsi miejskiej Porzeczce koło Zamarstynowa. Jednak jego pozornie silna pozycja finansowa została zrujnowana przez wielki dług u polskiego kupca, Pawła Popiołki, na sumę 1500 zł⁶³. W 1566 r. Dymitr czapnik sprzedał kamienicę Pawlikowską Ormianinowi, Mikołajowi Wartykowiczowi, za 2250 zł⁶⁴. Po jego śmierci także jego drugi dom przeszedł za długi w ręce Greka, Konstantego Korniakta. Podobny był los majątku innego zamożnego rzemieślnika na ulicy Ruskiej — Aleksego kuśnierza, który zadłużył się i sprzedał parcelę z kamienicą zniszczoną przez pożar w 1571 r. za niewielką sumę 300 zł Ormianinowi Donowakowi⁶⁵.

V. Szlachta na ulicy Ruskiej

W pierwszej połowie XVI wieku przy ulicy Ruskiej na stałe osiedlił się tylko jeden ruski szlachcic, Adam Myszcowski⁶⁶. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XVI wieku osiadł tu też jego brat, wójt lubaczowski, Prokop Myszcowski. Oprócz zakupionej kamienicy, do której prawo jednak utracił, Adam miał jeszcze część kamienicy Kątnej, kupił także dom Filipowski⁶⁷. W omawianym okresie nie było innych szlachciców, którzy osiedliby we Lwowie⁶⁸.

Przy ulicy Ruskiej można jednak odnaleźć inne ślady szlachty polskiej i ruskiej. Najczęściej są one widoczne w lokowaniu kapitału w kamienicach. Zazwyczaj jednak były to lokaty krótkotrwałe. W 1556 r. ławnicy wwiedli szlachetnego Andrzeja Kruszenickiego w posiadanie kamienicy Seńka krawca, za dług w wysokości 200 zł. Jednak w ciągu kilku lat szlachcic ruski zadłużył się znacznie wobec Jerzego Guttetera z Krakowa i w 1559 r. odstąpił swoje prawa do tego domu mieszczaninowi, Waśce Kuryłowiczowi⁶⁹. Swoją część w kamienicy Makarowskiej stracił szybko starosta wieluński, Ignacy Kolenda, odstępując go w 1558 r. Olenie Makarowej. W 1560 r., gdy kamienica stała się własnością Dymitra czapnika, roszczenia do niej zgłosił szlachetnie urodzony Grigor Szymkowski, wnuk mieszczanina lwowskiego Eliasza, który był właścicielem kamienicy na początku XVI wieku. Dymitr czapnik zaspokoił jego roszczenia i z tego czasu nie ma już żadnych innych informacji o tym szlachcicu.

W 1557 r. dom Myszcowskich przy ulicy Ruskiej zainteresował Piotra Korytkę, podstarostę i cześnika lwowskiego, który za 220 zł kupił go od szlachcica Michała Malkowicza z Lubaczowa, krewnego tamtejszego wójta Prokopa Myszcowskiego⁷⁰; w następnym roku sprzedał ten dom mieszczaninowi lwowskiemu Jackowi, zięciowi Borzobahatego. W 1583 r. Iwan Strzelbicki, szlachcic z Przemyśla, sprzedał dom przy tej ulicy ze wszystkimi przybudówkami Stefanowi Odrykoniowiczowi⁷¹, kramarzowi i obywatelowi lwowskiemu, za niewielką

⁶¹ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 12, k. 460; spr. 13, k. 800–801, 803.

⁶² Lokalizacja tych ulic zob.: B. Мельник, *Довідник перейменувань...*, s. 101 (około źródła królewskiego — niedaleko dzisiejszej ulicy Szpitalnej); s. 117 (Psi Rynek — w rejonie dzisiejszych ulic Tuhan-Baranowskiego oraz Konyskiego).

⁶³ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 13, k. 800–801.

⁶⁴ Tamże, spr. 14, k. 538–540.

⁶⁵ Tamże, spr. 16, k. 95–96.

⁶⁶ O niektórych kolejach jego trudnego życia zob. I. Крип'якевич, *Львівська Русь...*, s. 49–51.

⁶⁷ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 13, k. 862; spr. 17, k. 517.

⁶⁸ Jak wyjątek można wskazać Konstantego Korniakta, kupca greckiego oraz celnika województwa ruskiego, nobilitowanego przez Zygmunta Augusta w 1571 r., W. Urban, *Korniakt Konstanty...*, s. 82–83.

⁶⁹ CDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 12, k. 1097–1098.

⁷⁰ Tamże, k. 784–785.

⁷¹ Tamże, spr. 18, k. 1143–1144.

sumę 600 zł. Rok później spadkobiercy Prokopa Myszczowskiego sprzedali za 1800 zł kamienicę Filipowską Eufemii, wdowie po Greku Sawie Fedorowiczu. To była ostatnia własność szlachecka, która zniknęła w tym czasie z ulicy Ruskiej.

VI. Wnioski

Ruska społeczność po zdobyciu Lwowa przez Kazimierza Wielkiego w połowie XIV wieku została odsunięta na margines życia społecznego i politycznego w mieście. Po wystawieniu przywileju lokacyjnego albo powtórnej lokacji w roku 1356, która nadawała miastu prawo magdeburskie, wszystkie wspólnoty narodowe mogły ustanowić własną jurysdykcję i autonomię sądową. Jednak społeczności ruskiej z powodu słabości gospodarczej i politycznej nie udało się stworzyć własnego sądownictwa, jak miało to miejsce w przypadku społeczności ormiańskiej. W stosunkach prawnych Rusini byli podporządkowani radzie miejskiej, wójtowi i ławnikom, których wybierali tylko katolicy (Niemcy i Polacy).

Pierwsze nieśmiałe dążenia do większej swobody w dziedzinie społecznej, politycznej, religijnej i ekonomicznej Rusini podjęli dopiero w latach dwudziestych XVI wieku, gdy ich znaczenie ekonomiczne i liczebność w mieście wzrosły. Odnowienie katedry biskupa prawosławnego we Lwowie w 1539 r. było ważnym osiągnięciem ruskich mieszczan, którzy wybrali ze swojego środowiska kandydata na pierwszego biskupa, Makarija Tuczapskiego, byłego mieszczanina lwowskiego. Przywilej Zygmunta Augusta z 1572 r. o równym prawie wspólnoty ruskiej z katolikami okazał się osiągnięciem efemerycznym. Wykonanie tego aktu prawnego zostało szybko zablokowane przez radę miasta. Rusini w rzeczywistości nie uzyskali żadnych nowych praw politycznych i gospodarczych.

Ulica Ruska była we Lwowie jedynym legalnym miejscem zamieszkania dla Rusinów w mieście. Od początku XVI wieku, gdy gmina ruska wzrosła liczebnie i ekonomicznie, powstała potrzeba ekspansji przestrzennej. Problem ten stale był obecny w skargach wspólnoty, ale nie zmieniły one sytuacji Rusinów, którzy musieli się zadowolić jedynie kwartałem w centrum miasta. Po pożarach w latach 1527 i 1571 kwartał ruski został odbudowany według rejestrów szosowych z 23 parcelami, na których pobudowano głównie dwupiętrowe kamienice, co stanowiło około 10% wszystkich budynków w obrębie murów.

Większość kamienic przy ulicy Ruskiej pozostawała własnością mieszczan ruskich, którzy trwale trzymali je w swoich rękach. Z wpisów w księgach miejskich wynika, że istniał tu dość duży ruch nieruchomości. Oprócz ruskich przybyszów — kupców z sąsiednich miast Rusi Halickiej (Przemyśla, Jarosławia, Szczerca i innych), do miasta przybywali bogaci Grecy, którzy chętnie osiedlali się we Lwowie, szybko dołączając do społeczności ruskiej. Kupcy ruscy, greccy i częściowo Ormianie z sąsiedniego kwartału byli głównymi uczestnikami w rynku nieruchomości położonych przy ulicy Ruskiej. Traktowali oni te nieruchomości jako lokatę kapitału, pozyskiwanego z aktywnego handlu towarami ze Wschodu.

Kupiectwo było zawodem najczęściej wykonywanym przez właścicieli nieruchomości przy ulicy Ruskiej. Kupcy wnosili ze sobą kapitał, przez co umacniał się status ruskiej gminy, podejmowali także budowę lub przebudowę obiektów sakralnych w mieście (cerkwi Wniebowzięcia NMP, dzwonnicy, wieży). Prawie wszyscy ruscy rzemieślnicy przybywający do miasta zakładali swoje warsztaty na przedmieściach i tylko najbogatsi z nich mieli pieniądze na kupno domów przy ulicy Ruskiej. Natomiast kupcy ruscy mieszkający w mieście inwestowali w zakup nieruchomości także na przedmieściach.

Prawny i ekonomiczny rozwój społeczności ruskiej w centrum miasta w XVI wieku przyczynił się do powodzenia reform w wewnętrznym życiu wspólnoty, gdy w 1586 r. zostało zreorganizowane bractwo prawosławne cerkwi Wniebowzięcia NMP, znane jako Stauropigialne. Bractwo to zainicjowało wiele udanych przedsięwzięć w dziedzinie kultury i oświaty

(warsztat drukarski, szkoła przy bractwie i inne), które pozostawiły ślad w kulturalnym życiu społeczności ruskiej nie tylko miasta, ale wszystkich ziem ruskich Korony, a nawet Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Adres Autora:

Prof. dr hab. Myron Kapral

Instytut Ukraińskiej Archeografii oraz Źródłoznawstwa

Narodowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie

THE UKRAINIAN COMMUNITY IN RUSKA STREET
IN LVIV IN THE YEARS 1550–1585:
LEGAL AND SOCIO-TOPOGRAPHICAL ASPECTS

For Lviv's Ukrainians Ruska Street was the only "legal" place to settle in the town centre. As shown by the municipal books, after conflagrations in 1527 and 1571 the Ukrainian district consisted of 23 plots, on which stood mostly good-quality stone buildings, which constituted approximately 10% of all the housing in the centre of the town.

Most of the Ukrainians who owned property at Ruska Street were merchants. They gathered capital to reinforce the legal position of the Ukrainian community, marked by privileges, accorded constructions and the reconstruction of the church in Ruska Street. Almost all artisans arriving in Lviv rented workshops in the suburbs, and only the richest were able to buy houses in Ruska Street.

The legal and economic subsoil of the Ukrainian community of Ruska Street facilitated successful reforms in community life in the 16th century, when the famous Dormition brotherhood in 1586 was reorganized on new principles. The brotherhood initiated many successful reforms in the cultural and educational life of the Ukrainian community in all Ukrainian lands.